

Temapaketet Synen

Introduktion

Förord

Inledning

Uppföljning

Primärfunktioner: kom ihåg att använda språket vid alla tillfällen

Sekundärfunktioner: temapaketet dag för dag

Material

Bilagor

Litteratur och andra källor om temaundervisning och språkutvecklande daghemsverksamhet

-----

INTRODUKTION

Ett daghem med hemlika och skollika verksamhetsformer är i sig en idealisk miljö för tillägnande av ett andraspråk i språkbåd. Även i en idealisk miljö ska verksamheten planeras språkligt så att den maximalt gagnar utvecklingen av språkbådsspråket. I språkbåd har alla barn samma förstaspråk och pedagogen förstår detta språk vilket leder till att barnen inte automatiskt har ett behov av att anstränga sig att använda språkbådsspråket. Det sägs därför att en språkbådspedagog har en viktig språklig roll vid sidan av sin sedvanliga pedagogiska roll. Den språkliga rollen innebär att daghemsverksamheten planeras och förverkligas så att barnen ges möjligheter att använda språkbådsspråket och därigenom tillägnar sig ett mångsidigt språkbådsspråk. Alla verksamhetsformer eller primär- och sekundärfunktioner ska beaktas i planeringen så att barnens språkbruk inte begränsas till vissa funktioner. Planeringen ska gälla såväl situationer där pedagogen kommunicerar individuellt med ett barn som situationer med pedagogens kollektiva kommunikation med olika barngrupper. Detta för att barn med olika personligheter ska få lika möjlighet att kommunicera på språkbådsspråket. (Mera om språklig planering t.ex. i Björklund et al. 2005; Björklund et al. 2007.)

Materialpaketet Synen är en tematisk helhet som har planerats så att det tar hänsyn till språkbådspedagogens dubbla roll i daghemmets alla primär- och sekundärfunktioner. Materialpaketet Synen är avsedd för småbarnsfostran och förskoleverksamhet i språkbåd.

FÖRORD

År 2006 deltog 30 språkbads lärare i daghem och skola i fortbildningshelheten ”Språkutvecklande undervisning i språkbad – verktyg för läraren i svenskt språkbad” arrangerat av Levón-institutet vid Vasa universitet och finansierat av utbildningsstyrelsen. Inom ramen för denna fortbildning introducerade språkbads lärare Benita Nordgren lärarna till materialet ”Att hålla kniven vass”. Utgående från materialet Att hålla kniven vass, teorikunskap om språkutveckling, tvåspråkighet och språkbad samt praktisk erfarenhet av språkbadsundervisning, planerade en grupp språkbads pedagoger under ledning av språkbads forskare Karita Mård-Miettinen ett omfattande deltema Synen inom temahelheten Synen.

Deltemat Synen vidareutvecklades av språkbads pedagog Tina Ikäheimo som under hösten 2008 piloterade temat i sin språkbadsgrupp i daghemmet Nuotti, Helsingfors. Efter det har Tina Ikäheimo, tillsammans med Karita Mård-Miettinen och språkbads koordinatör Annika Hiitola arbetat vidare med materialet så att det nu fungerar som ett exempel för planering och genomförande av ett språkutvecklande tema på daghemsnivå i språkbad.

Materialpaketet Synen har gjorts i samarbete med språkbads expertis vid Vasa universitet och har gjorts tillgänglig på nätet med hjälp av medel av Folkhälsans språkbadsombud.

Tina Ikäheimo
Barnträdgårdslärare

Annika Hiitola
Språkbads koordinatör

Karita Mård-Miettinen
Språkbads forskare

Tina Ikäheimo, Annika Hiitola & Karita Mård-Miettinen 2010

INLEDNING

Materialpaketet Synen är en tematisk helhet som innehåller element från språk och interaktion, matematik, natur och miljö, hälsa, fysisk och motorisk utveckling, konst och kultur och etik. Dessa är alla centrala inriktningar och ämnesområden i Grunderna för planen för småbarnsfostran 2005 och Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2000.

Materialpaketet är uppbyggt så att du kan behandla alla sinnen med samma struktur som temat Synen. Variera innehållet så att det passar det aktuella sinnet och du får en fin temahelhet av olika sinnen.

Vi har räknat med att temat Synen genomförs under 2 veckor. Materialpaketet berör både primärfunktioner och sekundärfunktioner. Med primärfunktioner avser vi här ankomst, avsked, måltider, övergångar mellan aktiviteter och vila. Sekundärfunktionerna är av tradition lärarstyrda aktiviteter såsom samling, gymnastikstunder, förskoleuppgifter, utflykter, pyssel, sångstunder, ledda lekar, temauppgifter osv. En översiktstabell över temat Synen finns i bilaga 1. Den kan användas som modell för temaplaneringen. En icke ifylld tabell, för egen planering, finns i bilaga 9.

Aktiviteter i temat Synen är planerade så att man övar den aspekt av språklig medvetenhet (t.ex. rim, meningar, ord, stavelser, ljud) som är aktuellt i det förskolematerial som man använder oberoende av hur förskoleundervisningen i övrigt är integrerad i verksamheten. Man kan öva t.ex. på sådana ljud som inte är så vanliga i finskan (t.ex. ö-ljudet i öra, höra, u-ljudet i huvud eller mun), klappa och hoppa stavelser i temaorden öga, ögonfransar (ex. ö-ga, ö-gon-fran-sar), bilda meningar som anknyter till temat, t.ex. ?Mina ögon är gröna.?, rimma med temaord och nonsensord (ex. öga ? löga), osv. Materialetpaketet Synen presenterar förutom aktiviteter även exempelfraser och exempeldialoger som belyser hur temat kan diskuteras i daghemsgruppen.

UPPFÖLJNING

Temapaketet Synen är uppbyggt så att det ställer vissa temarelaterade språkliga och innehålls- och aktivitetsinriktade förväntningar på barnen. Avsikten är att varje barn observeras individuellt. Använd ett observationsschema som hjälp i uppföljningen (Bilaga 2). Bestäm på förhand när och hur de individuella observationerna görs under temat. Man kan observera ett barn åt gången t.ex. under måltiden, under samlingen eller medan man spelar ett spel med en barngrupp. Diskutera med varje barn i synnerhet om temauppgifterna, t.ex. ”Vad har du gjort här?”, ”Vad var svårt?”, ”Vad var roligt?”. Skriv i detalj ned vad barnet säger. En vuxen ska inte observera alla barn utan varje vuxen kan t.ex. ha ansvar över 5-10 barn beroende på hur många barn och vuxna det finns i gruppen.

Observationsschemat innehåller de mest centrala målen i temat Synen när det gäller aktivitet, innehåll och språk. Barnets allmänna gruppaktivitet observeras och speciellt

-----

uppmärksamhet riktas till förståelse och produktion av temarelaterade ord (substantiv, verb, adjektiv), fraser och meningar individuellt och i grupp.

PRIMÄRFUNKTIONER: KOM IHÅG ATT ANVÄNDA SPRÅKET VID ALLA TILLFÄLLEN

Primärfunktionerna liknar de som barnen är vana vid hemifrån och ger möjligheter till individuella diskussioner med barnen. Kom ihåg att väva in temat i den dagliga samvaron och kom ihåg temat i alla sammanhang då du vistas med barnen, t.ex. vid på- och avklädning och vid matbordet. Var bl.a. mån om att ställa sådana frågor som ger barnen möjlighet att använda det språk som är aktuellt i temat. Ställ öppna frågor, det utvecklar barnens språk så mycket mer, då de inte kan svara bara ja eller nej på frågorna.

Ankomst och avsked

Väv temat in i rutinerna för ankomst och avsked. När barnen kommer till daghemmet hälsar man på varandra och ser varandra i ögonen. Du säger t.ex. ”Godmorgon Kalle, kan jag få se dina ögon” eller ”Godmorgon Mira, vad trevligt att se dina bruna ögon.”

Likaså, när man tackar för dagen så kan du, förutom att säga ”Tack för idag, vi träffas igen i morgon” också säga t.ex. ”Visa mig dina vackra blå ögon?” eller ”Får jag se dina ögon?” om barnet har bråttom eller inte vill se dig i ögonen. Detta gör man oberoende tema, under årets alla dagar, men betona det speciellt under detta tema.

Måltider

Väv in temat i måltidsförberedelserna och måltidsdiskussionerna. Du säger t.ex. ”Kom och se vad det finns för mat!” ”Titta! Vad vill du ha?” Lagg smöröga i morgongröten och benämna det. Lagg märke till estetik vid maten, duka vackert och kommentera det t.ex. ”Vad fint det ser ut!” Mathjälparna kan duka med vackra servetter, borddukar osv. Säg vilka kärl och bestick du använder då du dukar bordet tillsammans med barnet. Ställ frågor av typen ”Var ska tallriken vara?” så att barnet får svara med hela meningar: ”Tallriken ska vara i mitten.”, ”Kniven ska vara på höger sida.”, ”Gaffeln ska vara på vänster sida” osv. Hjälpa barnet att svara med hela meningar, t.ex. såhär:

Pedagogen: ”Var ska tallriken vara?”

Barnet: ”i mitten.”

P: ”Tallriken ska”

B: ”vara i mitten.”

Ät tillsammans med barnen och starta och håll igång matbordsdiskussionen och ta fasta på barnens temarelaterade initiativ. Matbordsdiskussionerna kan också styras mot temat t.ex. så här:

P: ”Har du något husdjur hemma, t.ex. en katt eller en hund?”

B: ”Jag har en katt.”

P: ”Vad har katten för färg på ögonen?”

B: ”Den har gröna ögon.”

P: ”Din favoritdocka då, vilken färg har den på ögonen?”

B: ”Den har blåa ögon.”

P: ”Har dockan ögonbryn och ögonfransar?” (dag 1 – 2 första temaveckan)

B: ”Ja/nej” (dag 1 – 2 första veckan)

P: ”Vad annat har dockan nära sina ögon?” (dag 3 – 4 första temaveckan)

B: ”Den har ögonbryn och ögonfransar.”

P: ”Potatisen ser het ut, vet ni hur jag ser det?” (första temadagen)

B: ”Där kommer höryrä.”

P: ”Det kallas ånga. Det kommer ånga från potatisen då den är het”

P: ”Det kommer ånga från potatisen, hmmm. Vad kan det bero på?” (andra temadagen)

B: ”Potatisen är het.”

P: ”Vad bra, du kom ihåg det från igår.”

P: ”Ser du något grönt (runt, litet, stort, osv.) på din tallrik?” (första och andra temadagen)

B: ”Ärtor”

P: ”Du ser ärtor. Ärtorna är runda.”

B1: ”Ser du något grönt (runt, litet stort, osv.) på din tallrik?” (tredje temadagen)

B2: ”Jag ser sallad.”

(P: ”X ser sallad. Sallad är grönt.”)

Övergångar mellan aktiviteter

En daghemsdag innehåller flera tillfällen då man övergår från en aktivitet till en annan. Väv medvetet in temat i dem. Efter maten kan du t.ex säga: ”Kanske du borde tvätta dig om munnen, gå och titta i spegeln.” eller ”Titta i spegeln. Behöver du tvätta dig innan du går och lägger dig?”

När man städar undan efter den fria leken kan man sortera leksakerna (legon, klossar osv) enligt färg/storlek/egenskaper. Pedagoger hjälper till och benämner, t.ex.

”Den gråa elefanten i djurlådan.”

Tina Ikäheimo, Annika Hiitola & Karita Mård-Miettinen 2010

”Den blåa kuben i klosslådan”
 ”Den rödvida ambulansen i billådan.” osv.

Vid påklädning är t.ex. följande temarelaterade fraser behändiga: ”Se efter om skjortan är innanför byxorna.”, ”Kontrollera att kalsongerna är innanför strumporna.”

När man går ut eller kommer in (eller i samband med någon annan övergång mellan aktiviteter) kan du eller något av barnen säga till exempel så här:

”Den som har röd mössa får gå in först.”
 ”Den som har svarta vantar får gå in som följande.”
 ”Den som har gröna ögon får ställa sig i kö.” osv.

Placera temarelaterade böcker (se nedan i material/böcker) i en boklåda eller på ett bord så att barnen kan titta i dem och läsa självständigt medan de t.ex. vänta på maten.

Vila

Berätta för barnen att ett av målen med vilan är att man vilar ögonen, vilar synen. Använd verbet ”att blunda” i stället för ”att stänga ögonen”. Säg t.ex. ”Det är dags att vila ögonen.”

SEKUNDÄRFUNKTIONER: TEMAPAKETET DAG FÖR DAG

Sekundärfunktionerna presenteras nedan dag för dag.

Första temaveckan

Dag 1 (måndag)

Placera temarelaterade böcker i en boklåda eller på ett bokbord och låt lådan eller bordet vara tillgängligt under hela temat.

a. Samling

1) Inledning

Temat inleds i en samling. Börja samlingen med att fråga:

”Hur vet ni att jag är här?”

Barnen blir antagligen nyfikna och förvånade över den oväntade frågan. De svarar kanske att ”Du är ju här!” och då spinner du vidare på det och frågar att ”Men hur vet ni det?”. Barnen kommer så småningom fram till att ”Vi ser att du är här.”. Ställ då frågan ”Om ni inte skulle se mig, så skulle ni då kunna veta att jag är här?”. På den frågan svarar barnen att de hör rösten, känner doften av parfymen som du brukar använda osv. Konstatera att de olika sätt som gör att man märker saker och ting i sin omgivning, att man ser, hör, luktar, känner, kallas SINNEN.

2) Tankekarta

Rita ett stort ansikte på ett stort papper eller på tavlan. I ansiktet ritar du ögon, näsa, mun och öron. Som rubrik skriver du SINNEN. Använd versaler eller gemener. I exemplen har vi använt versaler. Dra ett streck från ögonen och rita en cirkel i ändan av strecket. Dra sedan ett likadant streck för öronen, näsan, munnen och huden (kinden).

Diskutera sinnen med barnen:

P: ”Vad använder man/du ögat till?”

B: ”Man/Jag ser/tittar med ögat.”

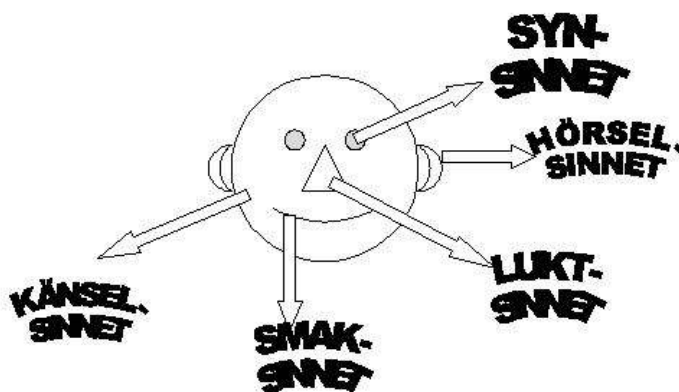
P: ”Vad använder man/du örat till?”

B: ”Man/Jag hör/lyssnar med örat.”

Tillägg nya ord på svenska i samma takt som barnen kommer på dem och föreslår dem. Om barnet säger ordet på finska, översätt det till svenska.

Skriv i cirklarna SYN-SINNE(T), HÖRSEL-SINNE(T), LUKT-SINNE(T), SMAK-SINNE(T) OCH KÄNSEL-SINNE(T). Orden är delade i två delar för att andra delen är identisk i alla ord, och dels för att inte ordet ska bli alltför långt.

Figuren ser nu ut ungefär så här:

Stanna vid synen och poängtera att vi nu kommer att fokusera på synsinnen. Berätta att vi går igenom alla sinnen i sinom tid. Diskutera runt temat, ta reda på vad barnen vet och

-----

vad de har för erfarenheter om synsinnet. Barnen berättar spontant om vad de har sett och hört osv. Eventuellt tar något barn upp det faktum att alla inte kan se, att det finns glasögon osv.

3) Temasång

Två små ögon

Två små ögon, två små ögon har båd' du och jag.

Med dem kan man titta, saker lätt man hitta.

Två små ögon, två små ögon har båd' du och jag.

Melodi: Gubben Noak.

4) Berätta för barnen om temauppgifterna. Barnen kan göra dem när som helst under veckan, men på fredag ska alla uppgifter (utom syarbetet) vara gjorda.

5) Temaramsa: *Maskarna har inga ögon* (se nedan)

b. Temauppgifter för vecka 1

Alla ögonrelaterade uppgifter har en ögon-symbol och ett nummer (1–8) uppe i papprets ena hörn (uppgifterna 5 och 10 är spel och har inget papper). Barnen får göra temauppgifterna när som helst under veckan, t.ex. under den fria leken eller på morgonen före morgonmålet. Varje barn kryssar av de uppgifter han gjort på en gemensam uppgiftskontroll (Bilaga 3).

Uppgift 1. Sy våffeltyg enligt modell. Sy själv modeller som lämpar sig för barnen i din grupp .

Uppgift 2. Rita ditt ansikte. Rita ögonen och färglägg dem. Rita ögonbryn och ögonfransar.

Material: Tomt papper

Pennor

Ev. kopieringsunderlag med ögon att färglägga

Uppgift 3. Diagram över ögonfärger (Bilaga 4)

Gör ett diagram över ögonfärger: Vilka kompisar i förskolegruppen (eller i andra grupper) har blåa, bruna, gråa eller gröna ögon. Pappret är indelat i fyra lika stora delar. Delarna står för bruna, gröna, gråa och blåa ögon. Repetera först färgerna och låt barnen färglägga ordet brunt med brun färg, osv. som stöd för icke läskunniga barn. Sen får barnen gå runt och kolla sina kompisar och skriva in namnen på rätt ställe.

Uppgift 4. Hemuppgift/läxa: Vilken ögonfärg har familjemedlemmarna?

Uppgift 5. Spela ett spel.

Välj ett bord eller en hylla där du placerar olika spel och förse bordet eller hyllan med texten ”SPEL”. Berätta för barnen att de ska spela minst ett spel under den första temaveckan. Spelen ska spelas gärna så att en vuxen är med och spelar. Välj spel där man

-----

i synnerhet använder sig av synsinne. Sådana spel är t.ex. Coloretto, Colorama, Figurix, Olika pussel, djur- och annan lotto, memoryspel, fiskspelet, Muuttuva labyrintti, Quips, Tangram osv.

Dag 2 (tisdag)

Väv in temat i de dagliga primärfunktionerna ankomst, avsked, måltider, övergångar mellan aktiviteter och vila.

Observera något/några barn och fyll i observationsschemat (Bilaga 2).

a. Samling

1) Repetera de ord och begrepp som ni använda under första dagen genom diskussion med barnen. Samtidigt märker du vilka ord de kommer ihåg från den första temadagen,

Presentera nya ord: *Ett öga, två ögon, iris* (färger), *pupill, ögonvita*.

Diskutera ögonens delar och deras funktioner. Målet är att orden *ögonbryn, ögonfransar, ögonlock* och *pupill* integreras i barnens aktiva ordförråd.

För orden *iris* och *ögonvita* räcker det om barnen förstår, dvs. passivt ordförråd. (Barnet förstår orden men kan kanske inte använda dem.) Fundera också på vilka av orden som är långa och vilka som är korta genom att klappa dem eller hoppa dem.

Ett ögonbryn: skyddar ögat för skräp.

Ögonfransar: skyddar ögat för skräp och smuts.

Ögonlock: man blundar med ögonlocket. Ögonlocket fungerar också fritt från viljan, reflexmässigt om ögat hotas av ett slag. Håller också ögat fuktigt.

Pupill: Det är ljuset som går in genom pupillen som gör att man ser. Pupillen kan bli större och mindre beroende på hur ljus det är. När det är mörkt är pupillen större, i starkt solsken är pupillen liten.

(*Iris*: Iris reglerar mängden ljus som kommer in i ögat genom att bli tjockare och smalare. Iris har ofta en vacker färg. Vilka färger kan iris ha?)

(*Ögonvita*: Den vita delen av ögat.)

2) Sitt i ring, barnen säger till en kompis: ”Jag har bruna ögon, vilken färg har dina ögon?” Kom ihåg att först öva fraserna tillsammans.

3) Kims lek med ögonbilder. Bildkort hittar du på *Folkhälsans bildbank* www.folkhalsan.fi/sprak

4) Temasång: *Två små ögon*

5) Temaramsa: *Maskarna har inga ögon*

6) Påminn barnen om temauppgifterna.

-----

b. Skogsutflykt

1) Trafiksäkerhet

På vägen till skogen är man noga med att titta åt höger, titta åt vänster osv. för att komma tryggt fram.

2) Lek

Blindbock parvis

Gör den här leken/övningen först alla tillsammans så att du leder övningen och ger exempelfraser på svenska. Då barnen fått höra och använda några exempelfraser på svenska, är det också lättare för dem att själva parvis att leka leken på svenska.

Dela in barnen i par. Först får det ena barnet vara blindbock och ha förbundna ögon så att det inte kan se. Det andra barnet leder blindbocken till en viss utvald sak (en sten, ett träd, en stubbe) och ger instruktioner på vägen. Det seende barnet varnar för rötter som man stiger över, eller för ett halt ställe osv. När paret har nått fram, får blindbocken känna på saken och beskriva den och berätta vad han tror att det är för en sak. Den seende leder blindbocken tillbaka. Sedan får blindbocken försöka hitta vägen tillbaka till saken utan förbundna ögon. Diskutera hur övningen kändes. Jämför och diskutera hur stället ser ut på avstånd och nära – vilka detaljer ser man bara på nära håll, vad ser man bättre från långt håll. Sedan är det den andras tur att vara blindbock och den seende väljer ett annat träd, stubbe eller sten som de går till.

P: "Hur kändes det att inte se?"

B: "Jag var lite rädd."

P: "Varför var du rädd?"

B: "Därför att jag inte kunde se."

osv.

P: "Om du nu tittar på det ställe dit kompiserna ledde dig, kan du berätta hur det ser ut."

B: "Stenen näyttää sileeltä."

P: "Just det, stenen ser slät ut."

B: "Slät."

P: "Var det annorlunda på nära håll?"

B: "Jo, stenen var inte slät. Den hade gropar."

P: "Så stenen var skrovlig?"

B: "Ja, stenen var riktigt skrovlig."

3) Lek

Burr!/Kims lek

Barnen ska hämta några saker till dig och beskriva dem med en synlig egenskap (rund, grön, grå, osv.) När barnet hämtar sitt föremål till dig, ska barnet beskriva föremålet: "Jag har en RUND sten.", "Jag har en GRÖN kvist." Föremålen läggs på en duk på marken. Sedan kan man antingen leka BURR (för skogsmulleledare) eller Kims lek med naturföremålen.

4) Uppföljning

Tina Ikäheimo, Annika Hiitola & Karita Mård-Miettinen 2010

Barnen dokumenterar, ritar och berättar enskilt om vad de gjorde i skogen. Skriv så utförligt som möjligt ned det barnet berättar och fyll i observationsschemat (Bilaga 2).

Dag 3 (onsdag)

Väv in temat i de dagliga primärfunktionerna ankomst, avsked, måltider, övergångar mellan aktiviteter och vila.

Observera något/några barn och fyll i observationsschemat (Bilaga 2).

a. Samling

- 1) Temasång: *Två små ögon*
- 2) Kims lek med ögonbilder
- 3) Presentera pysseluppgiften nedan
- 4) Temaramsa: *Maskarna har inga ögon*
- 5) Påminn barnen om temauppgifterna.

b. Pyssel

Trä pärlor på piprensare.

Ge barnen en modell på kartongkort (Bilaga 5) och be barn trä pärlor på en piprensare enligt modellen. Piprensare är bättre än snöre för piprensare hålls raka, och det är lättare att trä pärlor på dem än på snören. Man kan använda antingen hamapärllor (indianpärlor) eller andra pärlor.

Modellen kan se ut t.ex. så här: Två blåa, en gul, tre rosa, en vit, fem gröna osv.

En variation av detta kunde vara att barnen gör det parvis. Ett barn ger instruktioner till ett annat barn: ”Sätt en gul. Sätt två blå osv.” Kom ihåg att öva fraserna först tillsammans.

Slutresultatet kan bli t.ex. en armband, en larv/mask/orm, en trollstav, en bokstav eller en prydnad att hänga upp.

c. Ledd lek ute (eller inne)

- 1) Kurragömma

Då den som söker, finner de gömda barnen så ropar han högt t.ex. ”Niklas sedd” om det är Niklas som hittats. Kom ihåg att öva frasen (t.ex. Niklas sedd) innan ni börjar leka.

- 2) Fotoorientering ute

Förberedelser: Fotografera små detaljer (ett visst hörn i staketet, ett dörrhandtag, sandlådans kant, rutschbanans undersida osv.) ute på gården och gömm bilderna.

Lekens gång: Den första bilden visas för barnen t.ex. i samlingen. Barnen ska lista sig fram till och gå till det ställe som kortet föreställer. På det stället hittar barnen följande bild osv. På det sista stället väntar en överraskning. Övningen görs i smågrupper med en vuxen och 3–4 barn i varje grupp.

B: ”Jag hittade en ny bild!”

P: ”Kom så tittar vi tillsammans på den. Vad föreställer den här bilden?”

B: ”Jag vet inte...”

P: ”Se, det ser lite glansigt ut.”

B: ”Är det rutschbanan?”

P: ”Vi går och tittar.”

Dag 4 (torsdag)

Väv in temat i de dagliga primärfunktionerna ankomst, avsked, måltider, övergångar mellan aktiviteter och vila.

Observera något/några barn och fyll i observationsschemat (Bilaga 2).

a. Samling

1) Temasång: *Två små ögon*

2) Ordrally

Använd samma ögonbilder som användes och övades in under dag 2 och dag 3 i Kims lek. Lekledaren (en vuxen eller ett barn) visar ett kort i taget och de andra barnen säger ordet så snabbt de kan. Lek leken också parvis.

3) Ordövning i grupp

Visa och säg samtidigt: ”Nu får du blinka”, ”Nu får du blunda”, ”Nu får du höja på ögonbrynen”, ”Titta till vänster”, ”Titta till höger”, ”Titta upp”, ”Titta ner” osv. Fortsätt övningen parvis.

4) Sångpåse

Ta fram en sångpåse och lägg in kort med orden och illustrationer till *Önskevisan*, *Blinka lilla stjärna där* och ramsan *Pojken klättrar upp i trädet*. Låt ett barn i taget plocka ett kort ur påsen. Sjung sångerna i tur och ordning. Du kan lägga i sångpåsen även andra sånger och ramsor som behandlar synsinnet.

5) Temaramsa: *Maskarna har inga ögon*.

6) Påminn barnen om temauppgifterna.

b. Gymnastik

Gymnastikstunden går lika bra att förverkliga inomhus som utomhus

1) Jägaren i skogen (se t.ex. *Leka i grupp* av Godée).

2) Färglek (se t.ex. *Eftisplantan*, Folkhälsan).

Dag 5 (fredag)

Väv in temat i de dagliga primärfunktionerna ankomst, avsked, måltider, övergångar mellan aktiviteter och vila.

Observera något/några barn och fyll i observationsschemat (Bilaga 2).

a. samling

1) Temasång: *Två små ögon*

2) Leksaksdag

Barnen får ta med sig en egen leksak hemifrån. I stället för att beskriva sin egen leksak för gruppen får barnen beskriva ett annat barns leksak. Hur saken ser ut, vilken färg den har, formen och storleken. De andra barnen får ställa frågor.

T.ex.

B1: ”Matti har en bil.”

B2: ”Vilken färg har bilen?”

B1: ”Bilen är röd.”

eller

B: ”Matti har en bil. Den är röd. Den är stor. osv.”

3) Kontrollera att alla har gjort temauppgifterna och diskutera kring dem.

b. Ledda utelekar

Enligt eget val med anknytning till temat.

Exempel hitta du på www.folkhalsan.fi/spraklekar

Andra temaveckan

Dag 6 (måndag)

Väv in temat i de dagliga primärfunktionerna ankomst, avsked, måltider, övergångar mellan aktiviteter och vila.

Observera något/några barn och fyll i observationsschemat (Bilaga 2).

a. Samling

1) Temasång: *Två små ögon*

2) Lek: Gubben i lådan

3) Presentera temauppgifterna för andra veckan

4) Temaramsa: *Maskarna har inga ögon.*

b. Temauppgifter för vecka 2

Uppgift 6. Gå runt på daghemmet och skriv ner 10 ord på saker som du ser i rummet (Bilaga 6).

Uppgift 7. Hemuppgift/läxa: Skriv eller rita 5 saker som du ser i ditt rum (Bilaga 7).

Uppgift 8. Tangram – bygg mönster enligt modell.

Tangram är ett gammalt kinesiskt spel som består av sex former: två stora trianglar, en kvadrat, två små trianglar, och en parallelogram. Du kan antingen köpa ett Tangram-spel eller tillverka det själv enligt bilaga 8. Gör modeller för barnen att bygga med dessa former (modelltips finns nedan). Här gäller det för barnen att både se, förstå och bygga enligt modell.

Uppgift 9. Fortsätt med syarbetet från första veckan.

Uppgift 10. Spela ett spel.

Placera nya spel på spelbordet eller spelhyllan. Lämpliga spel är t.ex. Coloretto, Colorama, Figurix, Olika pussel, djur- och annan lotto, memoryspel, fiskepelet, Muuttuva labyrinti, Quips osv.

c. Utflykt till lekparken + ledda utelekar

1) Trafiksäkerhet

På vägen till lekparken tittar man på omgivningen och talar med varandra om vad man ser. Det är viktigt att ta sådana här tillfällen i akt och försöka benämna det man ser, trottoar, skyddsväg, höstlöv, traktor, motorcykel, osv.

Dialog:

P: ”Nu ska vi gå över gatan. Vad ska man göra före man går över gatan.”

B: ”Man tittar till höger, till vänster och till höger igen.”

B: ”Kato, tuolla on orava!”

P: ”Vad sa du?”

B: ”Jag ser en ekorre.”

P: ”Var såg du en ekorre?”

B: ”Se on tuolla trädetsä.”

P: ”Aj jo, nu ser jag ekorren, den är i trädet.”

2) Lek: Spegel

3) Lek: Under hökens vingar kom!

Dag 7 (tisdag)

Väv in temat i de dagliga primärfunktionerna ankomst, avsked, måltider, övergångar mellan aktiviteter och vila.

Observera något/några barn och fyll i observationsschemat (Bilaga 2).

a. Samling

1) Temasång: *Två små ögon*

2) Bilda meningar med hjälp av ögonbildkorten.

Använd samma ögonbilder som användes och övades in under dagarna 2, 3 (Kims lek) och 4 (ordrally). Placera bildkortet på golvet och låt ett barn i taget (eller flera/alla barn) ta ett kort och diskutera t.ex. på följande sätt:

P: ”Du tog kortet med pupillen./Vem har kortet med pupillen? Kan du berätta något om pupillen?”

B: ”Pupillen är svart.”

P: ”Bra. Pupillen är svart.”

3) Temaramsa: *Maskarna har inga ögon*

4) Påminn barnen om temauppgifterna.

b. Skogsutflykt

1) Trafiksäkerhet

Ifall man skall korsa en väg då man går till skogen, kommer man ihåg att noga titta till höger och till vänster och sedan än en gång till högerför att sedan gå tryggt över.

2) Lek

Lek Burr! eller Piprussin på samma sätt som dag 2, men låt barnen titta på föremålen med lupp och beskriv och berätta hur de ser ut, t.ex. form, färg och storlek.

3) Bildkortsorientering med ögonbildkortet

Ifall du har en karta på daghemmets närmiljö kan den användas, annars kan du själv rita en förenklad karta. Rita in en stig på kartan och låt barnen parvis eller i små grupper orientera sig efter stigen. Ute, längs stigen, finns de bekanta ögonbildkortet med bild och text utplacerade och numrerade. Barnen har papper och penna med sig och skriver ner orden på papperet då de hittar korten.

4) Uppföljning

Då barnen kommer tillbaka till daghemmet får de rita av det föremål som såg mest intressant ut och förklara för personalen varför han valt just det föremålet. Skriv så utförligt som möjligt ned det barnet berättar och fyll i observationsschemat (Bilaga 2).

Dag 8 (onsdag)

Väv in temat i de dagliga primärfunktionerna ankomst, avsked, måltider, övergångar mellan aktiviteter och vila.

Observera något/några barn och fyll i observationsschemat (Bilaga 2).

a. Samling

1) Temasång: *Två små ögon*

2) Bilda meningar med hjälp av ögonbildkortet (se dag 7).

3) Temaramsa: *Maskarna har inga ögon*

4) Påminn barnen om temauppgifterna.

-----

b. Ledda lekar

- 1) Gömma nyckeln
- 2) Bulleri bock

c. Lek

Barnen får parvis bygga med byggklossar så att de turvis ger instruktioner för varandra. Det ena barnet bestämmer i vilken ordning klossarna sätts och ger instruktioner till det andra barnet och så byter de roller. Öva först fraserna tillsammans så att du säger dem, t.ex. ”Sätt en stor gul kloss på en liten röd kloss.”, ”Lägg två gröna klossar bredvid den röda klossen.” osv. Turas om vem som får säga och vem som får bygga. Se t.ex. *Eftisplantan*.

d. Pyssel

Tillverka ett eget memoryspel med ögonbildkorten som utgångspunkt. Barnen ritar eller klipper bilderna till sitt eget memoryspel.

Dag 9 (torsdag)

Väv in temat i de dagliga primärfunktionerna ankomst, avsked, måltider, övergångar mellan aktiviteter och vila.

Observera något/några barn och fyll i observationsschemat (Bilaga 2).

a. Samling

- 1) Temasång: *Två små ögon*
- 2) Ordrally (se dag 4)
- 3) Sånglek: *I ett hus vid skogens slut*
- 4) Kontrollera att alla har gjort temasuppgifterna och diskutera kring dem.
- 5) Temaramsa: *Maskarna har inga ögon*

b. Gymnastik ute eller inne

- 1) Hoppa rep till olika ramsor. Använd de ramsorna som hör ihop med temat. Hoppa också ögonordkorten stavelsevis ex. *Ö-gon-fran-sar, ö-gon-lock*. Hitta på och använd också andra ramsor.

Dag 10 (fredag)

Väv in temat i de dagliga primärfunktionerna ankomst, avsked, måltider, övergångar mellan aktiviteter och vila.

-----

a. Baka bulle med ”smöröga” för temafesten**b. Pyssel**

Alla barn gör en temabok i vilket temauppgifterna samlas. Varje barn gör en pärm till boken. Barnen kan dekorera pärmen t.ex. med bilder av ögon samt skriva på en dator orden ”ÖGON” och ”SYNEN” som man skriver ut och limmar på pärmen.

c. Temafest

Till eftermiddagen bjuds barnens föräldrar in på en temafest. Föräldrarna får titta i barnens temaböcker om synen, höra sångerna och ramsorna som barnen har lärt sig och njuta av bullen med smöröga.

MATERIAL

Böcker

Till temat Synen lämpar sig sagor och berättelser som handlar om synsinnet eller som stimulerar seendet i fantasin, t.ex.

Det var det fräckaste! av Werner Holzwarth och Wolf Erlbruch

Lilla kropps-skolan av Eva Malmberg (Rabén & Sjögren).

Maja tittar på naturen av Anderson och Svedberg

Rut och Knut tittar ut på –serien av Danielsson, Ollmark, Wirsén och Wänblad

Olika uppslagsverk om synen

Bok med blindskrift.

Böckerna kan man ha synligt i en boklåda eller på ett bord så att barnen kan titta i dem och läsa självständigt medan de t.ex. väntar på maten. Biblioteket samlar gärna en boklåda med böcker som anknyter till temat, om man ber om det på förhand.

Sånger och ramsor

Häng upp de aktuella sångtexterna och ramsorna på väggen och kopiera dem till varje barns temabok.

Temasång: Två små ögon (mel. Gubben Noak) – hittas på Internet

Två små ögon, två små ögon, har båd' du och jag.

Med dem kan man titta, saker rätt man hitta.

Två små ögon, två små ögon, har båd' du och jag.

Variera genom att byta ut ”två små” till olika adjektiv ss. stora, bruna, smala, runda osv.

Temaramsa: Maskarna har inga ögon. Se *Barnens versbok*. En antologi samställd av Gertrud och Siv Widerberg 1999. Finns även som talbok.

Maskarna har inga ögon, inga ben och inget hår.

Maskarna är väldigt nakna, dom är bara ända ända i båda ändor.

Förslag till andra sånger och ramsor. Hitta gärna tillsammans med barn och själv på egna sånger och ramsor.

I ett hus vid skogens slut – finns i *Lysmasken på sångfärd*.

I ett hus vid skogens slut

Liten tomt tittar ut

Haren skuttar fram så fort

Knackar (/klappar) på dess port.

Hjälp ack hjälp ack hjälp nu mig

Annars skjuter (/fångar) jägarn mig

Kom ja kom i stugan in,

Räck mig handen din.

Önskevisan, finns i boken *Lysmasken på sångfärd* och i *Vi äro musikanter*

När kvällen den kommer och solen gått ner

Jag sitter i mitt fönster och stjärnorna ser.

En stjärna just faller i rymden den blå.

Jag blundar och skyndar att önska mig då.

Jag önskar en tröja och skidor ett par

Och många små valpar åt hunden vi har.

Jag önskar mig silver, jag önskar mig gull

Och mindre med läxor för skidförets skull.

Blinka lilla stjärna. Finns i *Lilla Sångboken*.

Blinka lilla stjärna där

Hur jag undrar var du är

Fjärran lockar du min syn

Lik en diamant i skyn

Blinka lilla stjärna där

Hur jag undrar var du är.

Pojken klättrar upp i trädet

Pojken klättrar upp i trädet,

Högt så ingen annan ser det.

Från gren till gren han går,

Fågelboet nästan når.

Men då knaka det och då skaka det

Och pladask föll pojken ner.

(Ändra ”pojken” till barnets namn.)

Hoppprepsramsor

Älskar du mig? Se t.ex. *Eftisplantan* (Folkhälsan)

a. Rabbla alfabetet i takt med att barnet hoppar

b. Den bokstav som sägs när barnet hoppar fel blir första bokstaven (ex. F) i ett namn av motsatt kön (ex. Fabian). Hoppandet fortsätter enligt ramsan:

Fabian, Fabian, älskar du mig?

Svara ärligt ja eller nej.

Ja, nej, ja, nej, ja...

När barnet igen hoppar fel får man veta svaret!

Om svaret är ja kan man också fortsätta ramsan genom att hitta på olika förslag till klädsel på bröllopet, reseplan för bröllopsresa, antalet barn osv.

Nalle Puh. Se t.ex. *Eftisplantan* (Folkhälsan)

Den som hoppar ska göra som i ramsan:

Nalle Puh, hoppa in, just just nu!

Nalle Puh, vänd dig om, just just nu!

Nalle Puh, vänd tillbaks, just just nu!
Nalle Puh, klappa händer, just just nu!
Nalle Puh, hoppa blix, just just nu! (hoppa endast med en studs per varv)
Nalle Puh, räkna till sju, just just nu!
Nalle Puh, hoppa enben, just just nu!
Nalle Puh, hoppa ut, just just nu!

Amse Bamse. Se t.ex. *Vägen till språket* av Centerheim-Jogeroth

Amse- Bamse hoppar in
Amse-Bamse vänder om
Amse-Bamse än en gång
Amse-Bamse borstar tänder
Amse-Bamse klappar händer
Amse-Bamse nuddar klack
Amse-Bamse nuddar mark
Amse-Bamse hoppar ut
Ett och två och tre och slut.

Lekar och spel

Bildminne. Se t.ex. *Eftisplantan* (Folkhälsan)

Blindbock. Se t.ex. *Vill du leka?* av Davidson och Ekström

Bulleri bock. Se t.ex. *Vill du leka?* av Davidson och Ekström

Burr! från *Skogsmulledidaktiken*

Foto-orientering. Förberedelser: Pedagogen fotograferar små detaljer (ett visst hörn i staketet, ett dörrhandtag, sandlådans kant, rutschbanans undersida osv.) ute på gården och gömmer bilderna på bestämda ställen. Lekens gång: En av bilderna visas för barnen t.ex. i samlingen. Barnen ska leta det ställe som kortet föreställer. På det stället hittar barnen en ny bild osv. Vid den sista bilden väntar en överraskning.

Färgleken. Se t.ex. *Eftisplantan* (Folkhälsan) eller *Leka i grupp* av Godée

Gubben i Lådan finns i *Vill du leka?* av Davidson och Ekström

Gömma nyckel. Se t.ex. *Vill du leka?* av Davidson och Ekström

Jägaren i skogen. Se t.ex. *Leka i grupp* av Godée

Kims lek. Se t.ex. *Eftisplantan* eller *Språkplantan* (Folkhälsan) eller i *Vill du leka?* av Davidson och Ekström eller i *Leka i grupp* av Godée.

Kom hem alla mina små kycklingar. Se t.ex. *Vill du leka?* av Davidson och Ekström

Lekledare: ”Kom hem alla mina små kycklingar!”

Deltagarna: ”På vilket sätt?”

Lekledare: ”Spring och blinka!”/”Kryp och titta upp/ner/till höger/till vänster!”/”Rulla och blunda!” osv.

Kurragömma. Se t.ex. *Vill du leka?* av Davidson och Ekström

Ordrally. Se t.ex. *Språkplantan* (Folkhälsan)

Använd ögonbildkortet. Visa upp ett ord för barnen och då ska barnen så snabbt som möjligt säga ordet. En enkel, men väldigt omtyckt lek.

Tangram. För modelltips, se t.ex. www.myweb3000.com/tangramgame.html, www.skapligtenkelt.se/matte/tangram.htm, www.terra.es/personal/ijic0000/tangram.htm.

Tomtesmyg. Leken kallas också Spegel. Se t.ex. *Eftisplantan* (Folkhälsan)

Under hökens vingar kom! Se t.ex. *Leka i grupp* av Christina Godée

Öga-hand –koordination tränas genom att kasta ärtpåsar eller bollar i en hink eller korg eller kasta ärtpåsar eller bollar genom en ring som hålls på olika höjd eller rulla bollen genom en "bana" tex.en bok en pall som står så att de bildar en tunnel. Mera lekar finns t.ex i *Vägen till språket* av Centerheim-Jogeroth.

Bilder

Ögonbildkort får du t.ex. från på *Folkhälsans bildbank* www.folkhalsan.fi/sprak

Bilder för ögonbildkorten finns också på dataprogrammet *Symbolikirjoitus 2000* ett öga, ögon, ögonbryn, ögonfransar, ögonlock, pupill, iris, ögonvita, titta, blunda, blinka, se, gråta, (stirra), (glo).

Du kan också rita bilderna och tillverka korten själv.

BILAGOR

Bilaga 1. TemaSynen_temaoversikt

Bilaga 2. TemaSynen_observationschema

Bilaga 3. TemaSynen_uppgiftsprotokoll

Bilaga 4. TemaSynen_diagram (Temauppgift 2)

Bilaga 5. TemaSynen_kartongkort (Pysseuppgift, Dag 3)

Bilaga 6. TemaSynen_daghemsord (Temauppgift 6)

Bilaga 7. TemaSynen_hemord (Temauppgift 7)

Bilaga 7. TemaSynen_tangram (Temauppgift 8)

LITTERATUR OCH ANDRA KÄLLOR OM TEMAUNDERVISNING OCH SPRÅKUTVECKLANDE DAGHEMSVERKSAMHET

- Björklund, Kaskela-Nortamo, Kvist, Lindfors & Tallgård (2005). *Att uppmuntra till språk i språkbadsgrupper*. Kompendium 4. Vaasan yliopisto. Levón-instituutti.
- Björklund, Mård-Miettinen & Turpeinen (red.) (2007). *Kielikylpykirja – Språkbadsboken*. Vaasan yliopisto. Levón-instituutti.
- CARLA Center for advanced research on language acquisition. University of Minnesota. www.carla.umn.edu/
- Centret för språkbud och flerspråkighet. www.uwasa.fi/kielikylpy/svenska/publikationer/
Folkhälsans språksidor. www.folkhalsan.fi/spraknat
- Gammalgård (2006). Språkstrategi för dagvården - från A - Ö. Svenska kulturfonden.
- Grunderna för planen för småbarnsfostran 2005. Stakes.
- Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2000. Utbildningsstyrelsen.
- Holmegaard & Wikström (2004). Språkutvecklande ämnesundervisning. I Hyltenstam & Lindberg (red.) Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle. Studentlitteratur, Lund.
- Mård-Miettinen (2007). Språkbadsdaghem som miljö för andraspråkstillägnande. I Björklund et al. (red.) *Kielikylpykirja – Språkbadsboken*.
- Rosenqvist (1995). Planering av pedagogisk verksamhet. Rapport 1995:1. Borlänge: Högskolan.
